

AMERIKAI CANKÓ A MAGYAR FAUNÁBAN

Gorzó György

A szegedi Tudomány Egyetem Állatrendszertani Intézete

Vezető: Prof. Dr. Kolosváry Gábor

A Fülöpháza határában fekvő Szívós-tó partján 1959. IX. 12-én egy sárral erősen szennyezett és már eléggé tönkrement elhullott cankót találtam. A madarat kitömtem. A madár szárnymérete 152 mm, csüdje pedig 51 mm, az utóbbi színe eredeti állapotban sárgás volt. Tollzatának színezete fakult.

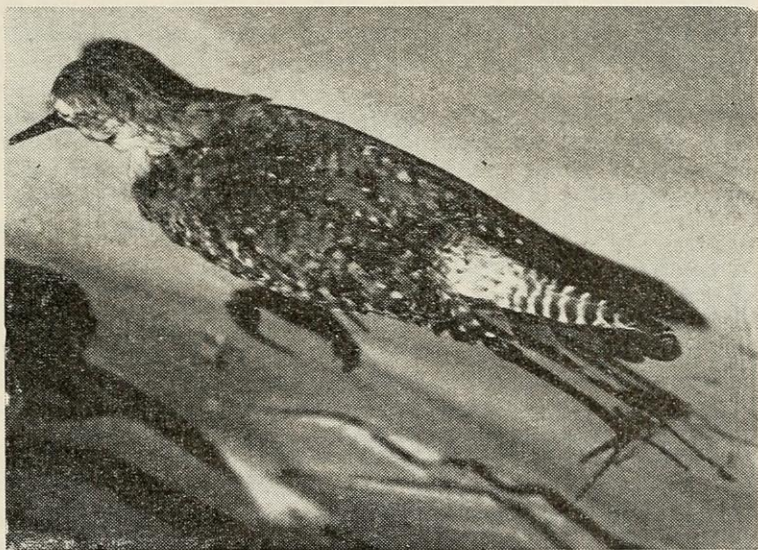
A példány pontosabb meghatározására csak 1962-ben került sor az irodalom és összehasonlító anyag hiányában. A madár sárgalábú cankónak [*Tringa flavipes* (GM.)] bizonyult.

A sárgalábú cankó fészkelési területe Canada legnagyobb része és esetleg az Egyesült Államok északi területei. Vonulása már júliusban megindul, de november elejéig is eltart. Telelő területe Mexikótól a Tűzföldig terjed. Tavasszal március-áprilisban érkezik vissza, május-júniusban költ. Általában ritkás erdős helyeken fészkel tavak közelében, talajmélyedésben, gyakran kidólt fatönkők mellett.

Több esetben kézrekerült a szokott vonulási útján kívül fekvő helyeken is, így 1890. VI. 11-én a St. Paul-szigeten (Pribilof-szigetek): WITHERBY szerint (1948) nyolc ízben került kézre Nagy-Britannia területén és ezen kívül többször megfigyelték. Ezek az észlelések a következőképpen oszlanak meg: szeptemberben 7 ízben, augusztusban 3 ízben és egyik szeptemberi példány még októberben is egy helyben tartózkodott. Tavaszi vonulásán csak egy ízben (március) figyelték meg. Európában ezeken kívül előfordult még Dániában, Hollandiában és az Azórokon.

Példányom kézrekerülési dátuma tehát jól összevág az angol megfigyelésekkel.

Magyarország területén első ízben fordult elő amerikai faj ezzel a bizonyítékkal. A Kárpát-medencében már egy ízben kézrekerült egy amerikai madár, egy kecskefejő a *Chordeiles minor* 1845. IV. 26-án Péterváradnál, mely körül ugyan némi bizonytalanság van még mindig (*Caprimulgus*



19. ábra. Sárgalábú cankó [*Tringa flavipes* (Gm.)]
Figure 19. Shot near Fülöpháza, 12. IX. 1959.

wiederspergii REICH.). A példány a szegedi Tudomány Egyetem állatrendszertani Intézete gyűjteményébe került.

Hálás köszönetet mondok L. L. SNYDER úrnak, a R. Ontario Museum (Toronto) vezetőjének és KOVÁCS ANDOR úrnak (El Bolsón, Argentína), hogy összehasonlító anyagot szívesek voltak rendelkezésemre bocsátani. Köszönettel tartozom DR. KEVE ANDRÁSNAK, aki a meghatározásban és az összehasonlító anyag megszerzésében segítségemre volt, valamint mindazoknak, akik segítettek munkámban: DR. BERETZK PÉTER, CSIZMAZIA GYÖRGY, MÉSZÁROS GYÖRGY és DR. PÁTKAI IMRE

Irodalom - Literatura

- Bent, A. C.* 1927: Life History of North American Shore Birds. I. (Bull. Smith. Inst. nr. 142, pp. 359.)
Check-List of North American Birds. Fifth Edition, 1957. (Baltimore, pp. 691).
Keve, A. 1957: Ein amerikanischer Ziegenmelker in Syrmien. (Larus, IX—X., p. 179—183.)
Peterson, R. T., 1956: A Field Guide to the Birds. Eastern Land and Water Birds. (Cambridge, Mass. pp. 290)
Peterson, R. T.—*Mountfort, G.*—*Hollom, P. A. D.*, 1959: A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. (London, pp. 318)
Ridgway, R., 1919: The Birds of North and Middle America. VIII. (Washington, pp. 852)
Wüherby H. F.—*Jourdain, F. C. R.*—*Ticehurst, N. F.*—*Tucker, B. W.* 1948: The Handbook of British Birds. (London, pp. 461)

American Yellowshank in the Hungarian avifauna

George Gorzó

Institute of Zool. Systematics, Szeged: Prof. Dr. G. Kolosváry

On September 12th, 1959. on the shore of the Szívós Lake within the territory of Fülöpháza (Hungary) I found a perished *Tringa* rather spoiled and very much soiled with mud. I skinned and mounted the bird. Its measurements: wing 152 mm, tarsus 51 mm. The legs must have been yellow originally. The coloration of the plumage is faded now. Lacking literary and comparative material the bird could be determined precisely only in 1962. It proved to be a Yellowshank (*Tringa flavipes* Gm.). It had been collected on several occasions in Europe too. The date of my find well concurs with the English observations. On Hungarian territory this is the first specimen of evidence of any American species. In the Carpathian Basin an American bird: an American Nightjar (*Chordeiles minor*) had once been collected on April 26th 1845 at Pétervárad (N off Beograd), but that find is still surrounded by some uncertainty (*Caprimulgus wiederspergii* REICH). My specimen got into the collection of the Zootaxological Institute of the University in Szeged.

I offer my grateful thanks to Mr. L. L. SNYDER the head of the R. Ontario Museum (Toronto) and Mr. ANDOR KOVÁCS (El Bolsón, Argentina) for their kind having placed comparative material at my disposal. I also owe my thanks to DR. ANDRÁS KEVE for aiding me in the determination, and in the obtainment of the comparative material.

A MAGYARORSZÁGI HÉJÁK RENDSZERTANI HELYZETE

Dr. Keve András és Dr. Pátkai Imre

A magyar héja (*Accipiter gentilis*) a régebbi kutatások során semmiféle rendszertani problémát nem vetett fel. Csak VASVÁRI MIKLÓS vetette össze a magyar héjákat a svéd példányokkal, vizsgálatának eredménye azonban tollban maradt, majd később (1935) megállapította az északi héja (*A.g.buteoides* MENTZB.) előfordulását is. Ugyanezt az alfajt azután HOMOKI (1947), NESNERA (1955), és PÁTKAI (1960) is megállapították és közölték. A VÖNÖCZKY—SCHENK (1938) által összeállított névjegyzék előkészületei során már KEVE szót emelt, hogy a balkáni héját (*A.g.marginatus*) is fel kell venni a jegyzékbe, ha az Horvát-Szlavónia madarait is tartalmazza, hiszen onnan írták le és a nevet azóta elfogadta a nemzetközi tudományos élet. VÖNÖCZKY azonban ragaszkodott az elvhez, hogy olyan alakot nem vesz fel a jegyzékbe, melyből bizonyítható példány nincs. A kérdés azonban nemcsak faunisztikai, hanem rendszertani is és ez így most azt jelenti, hogy VÖNÖCZKY nem fogadja el ezt az alfajt. Az alfaj tehát kimaradt a jegyzékből, és csak NAGY JENŐ (1943) tesz célzást könyvében előfordulásának esetleges lehetőségére.

Már ekkor azonban kétségesnek tűnt, hogy vajon a Dráva elegendő állatföldrajzi határ két alfaj között. Ezért most 77 példány alapján, melyhez 9 darabból álló külföldi összehasonlító anyag is rendelkezésünkre állott, végeztünk újabb vizsgálatot. Vizsgálatunk eredményéről részletesen számot adtunk (1961). Ezen a helyen csak egészen röviden foglaljuk össze eredményeinket.

Megállapítottuk, hogy a Zalai-Dombvidék keleti lábától, valamint a Balatontól nyugatra, innen pedig a hegyek déli lábától északra egészen az ország északkeleti határáig az *Accipiter gentilis gallinarum* (BREHM), 1827, a költő alfaj, viszont a nevezett vonaltól keletre, illetve délre az *Accipiter gentilis marginatus* (Piller et Mitterpacher), 1783, költ. A két alfaj közötti határterületen meglehetősen széles csíkban fordulnak elő átmeneti példányok, vagy keverék populációk.

A két alfaj közötti különbség nem nagy és mind az öreg, mind a fiatal példányokon csak a hímeknél állapítható meg, a tojóknál nem, ahogyan a *gallinarum* és *gentilis* között is öreg korban eltűnnek a különbségek. A gyűrűzési eredmények azt mutatják, hogy a magyar héjaállomány meglehetősen helyhez kötött, nem kóborol szét, 60 km-en felüli kézrekerülés csak olyan példány esetében fordult elő, melyet télen, vagy vonulási időben fogtak és gyűrűztek.

Megállapítottuk továbbá, hogy a tél folyamán északról és északkeletről téli vendégeket is kapunk. Anyagunkban, vagy az irodalom alapján az *Accipiter gentilis buteoides* (MENTZB.) 3 esetben, az *Accipiter gentilis moscoviae* (SUSHK.) 4 esetben, az *Accipiter gentilis gentilis* (L.) pedig szintén 4 esetben fordult elő. Ehhez azonban hozzá kell fűznünk, hogy az *A. g. moscoviae* rendszertani helyzete ma még vitatott, ha tehát ez az alfaj

valóban szinonimnak bizonyulna, akkor a mi példányainkat is az *A. g. buteoides*-hez kell sorolnunk. Továbbá le kell szögeznünk azt is, hogy skandináv összehasonlító anyagot nem sikerült szereznünk, így az *A. g. gentilis* előfordulását csak fenntartással közölhetjük.

A megjelent tanulmányunk lezárása után kaptuk meg összehasonlításra a szarajevói múzeum anyagát, mely 3 boszniai és 2 görög példányból állott, közöttük volt az *A. g. balcanicus* (LÖNNB.), 1925, típus-példánya is. Ez az utóbbi alak szinonim az *A. g. marginatus*-szal. Ez az anyag is csak megerősítette vizsgálatunk eredményét.

Hálás köszönetünket kell kifejeznünk a Magyar Tudományos Akadémia Genetikai Csoportjának az anyagi támogatásért, továbbá a Magyar Nemzeti Múzeumnak (DR. HORVÁT LAJOS) anyaga rendelkezésünkre bocsátásáért. PROF. DR. L. A. PORTENKO és PROF. A. I. IVANOV (Leningrád), valamint DR. WALTHER HARTMANN (Forst, Lausitz) uraknak a 4 ajándékpéldányért, DR. ALOJZ BENAC és DR. ADAM BUTUROVIC (Narodna Republika Bosnia i Hercegovina Zemaljski Muzej, Sarajevo) uraknak anyaguk vizsgálatra való átengedéséért. Azoknak a munkatársaknak, akik bennünket lőtt példányokkal segítettek munkánkban: BARANYAI KÁROLY, BÁSTYAI LÓRÁND, DR. BERNÁTH GYÖRGY, BLASKÓ JÁNOS a boldvai Vadásztársaság BREUER GYÖRGY, BULLA GÉZA, CSALLER GÉZA a diósjenői Általános Iskola, EÖRDÖGH TIBOR, FUTÓ MÁRTON, FÜLÖP LAJOS, GÁRDONYI GÁBOR, GYÖRFI FERENC, HORVÁTH ERNŐ, JAKAB LÁSZLÓ, KERESŐ FERENC, KIRÁLY IVÁN, KONRÁDI GÉZA, LAKATOS IMRE, MOLNÁR LÁSZLÓ, NAGY GYULA, DR. STUDINKA LÁSZLÓ, SZABOLCS SÁNDOR, TAKÁCS LAJOS, TÓTH JÓZSEF, TÓTH SÁNDOR, URBÁN SÁNDOR, VARGA JÓZSEF. Végezetül pedig ING. J. SLÁDEK (Zvolen) és LELOVICH GYÖRGY uraknak szíves adatszolgáltatásukért. Az 1945 előtti preparátumok DR. GAÁL GÁZTON (jelenleg a Madártani Intézet) és DR. PÁTKAI IMRE gyűjteményéből származnak.

Irodalom — Literatura

Keve, A.—Pátkai, I.: 1961. Die taxonomische Stellung der Habichte in Ungarn. (Annal. Hist.—Nat.Mus.Nat.Hung., LIII. p. 545—556).

The taxonomical Position of the Hawks in Hungary

By Dr. András Keve and Dr. Imre Pátkai

The Hungarian Hawk (*Accipiter gentilis*) had not raised any taxonomical problem in the course of the older researches. Miklós Vasvári alone had compared the Hungarian Hawks with the Swedish specimens, but the result of his test remained unwritten; then later (1935) he stated the occurrence of the Northern Hawk (*A.g. buteoides* MENZB.) too. This same subspecies was next stated and discussed by HOMOKI (1947), by NESBERA (1955) and by PÁTKAI (1960). In the course of the preparatory works of check-list composed by VÖNÖCZKY-SCHENK (1938) KEVE had already argued that the Balkan Hawk (*A. g. marginatus*) ought also to be included in the check-list if it contained the birds of Croatia-Slavonia, as it had been described from there and the nomenclature had since been accepted by the international scientific life. VÖNÖCZKY, however, persevered in the principle of not including any subspecies lacking specimen of evidence into the check-list: but the point was not only faunistic, but taxonomical and so this means that VÖNÖCZKY did not accept this subspecies. Thus the subspecies was omitted in the check-list and JENŐ NAGY (1943) alone alludes in his book to the occasional possibility of its occurrence.

It had, however, seemed doubtful already then, whether the river Dráva is a sufficient zoogeographical frontier between the two subspecies. Therefore we accomplished a new test based on 77 specimens, plus the comparative material consisting of 9

specimens placed at our disposal from abroad. We had accounted for the result of our research in details (1961). Here we just wish to summarize our results briefly.

We have established that from the eastern foots of the Zala-Hillcountry as well as west off the Balaton, and from there north off the southern foots of the mountains as far as the north-eastern boundary of Hungary the *Accipiter gentilis gallinarum* (BREHM), 1827, is the breeding subspecies, while east, respectively south off this line the *Accipiter gentilis marginatus* (PILLER ET MITTERPACHER), 1783, breeds. On the marginal ranges between the two subspecies the transitional specimens and mixed populations occur in a fairly broad belt.

The difference between the two subspecies is not great and it cannot be constated in the females but in the males — both in the adult and the juvenile specimens — alone, similarly as the differences disappear in adult. between the *gallinarum* and the *gentilis*. The results of bandings show that the Hungarian Hawk population is rather stationary, it does not straggle, and that its being collected beyond 60 km. has occurred in the case of such specimen alone as had been captured and banded in winter or in the season of passage.

We have established further that we also have winter visitors from the north and north-east. In our material or based on the Literature the *Accipiter gentilis buteooides* (MENZB.) has occurred in 3 cases, the *Accipiter gentilis moscoviae* (SUSHK.) in 4 cases, the *Accipiter gentilis gentilis* (L.) also in 4 cases. We must add, however, that the taxonomical position of the *A. g. moscoviae* is still disputed and if this subspecies proved to be synonym, our specimens would also have to be classified belonging to the *A. g. buteooides*. Further we wish to remark that we did not succeed in obtaining any Scandinavian comparative material, consequently we can disclose the occurrence of the *A. g. gentilis* only with reserve.

After having closed our already published study we obtained for comparison the material of the Museum of Sarajevo consisting of 2 Bosnian and 2 Greek specimens with a type-specimen of the *A. g. balcanicus* (LÖNNB.), 1925, among them. The latter subspecies is synonym with the *A. g. marginatus*. This material did also corroborate the result of our test.

We offer our grateful thanks to all those who in any way helped us with our work and whose names are recapitulated in the Hungarian text.